

DINA RÄTTIGHETER

Med följande text vill Civil Rights Defenders klargöra vilka rättigheter du har samt vart du ska vända dig när du upplever att dina rättigheter har kränkts.

Innehåll

DINA RÄTTIGHETER	1
MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER	3
Sveriges skyldigheter	3
Internationell människorättslig lagstiftning Sverige är bundet av:	3
MYNDIGHETERS ANSVAR	4
Personskada:	5
Sakskada:	5
Ren förmögenhetsskada:	5
Fel eller försummelse:	5
Vid myndighetsutövning:	5
Ideell skada:	6
VAD KAN DU GÖRA OM DINA MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER HAR BLIVIT KRÄNKTA?	6
Justitieombudsmannen (JO)	7
Justitiekanslern (JK)	7
Diskrimineringsombudsmannen (DO)	7
Barnombudsmannen (BO)	8
Polisen	8
Inspektionen för vård och omsorg (IVO)	8
Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (SIN)	8
Datainspektionen	9
Post- och telestyrelsen (PTS)	9
Medieombudsmannen (MO)	9
Barn- och elevombudet (BEO)	9
Skolverket	10
Socialtjänsten, socialnämnden och socialstyrelsen	10
Barns rätt i samhället (BRIS)	10
Gratis juridisk rådgivning och jourer	10
Centrum för rättvisa	11
Rättvis skatteprocess	11
Snutkoll	11

Stadsmissionen.....	11
Kommerskollegium.....	12
Asylrättscentrum	12
Amnesty International	12
Röda korset.....	12
RFSL	12
Stadsmissionens Baba-verksamhet.....	13
Läkare i världen.....	13
SÄRSKILT OM ASYLPROCESSEN.....	13
Skillnaden mellan asyl och uppehållstillstånd	14
Den tillfälliga lagen	14
Gymnasielagen	14
Dublinförordningen.....	14
Effekten av att Sverige är medlem i EU	15
Vem kan få skydd i Sverige?	17
Synnerligen ömmande omständigheter	18
Rättigheter under asylprocessen	19
Om din ansökan avslås.....	19
Juridisk hjälp med din asylansökan	20
Nya omständigheter efter att beslutet vunnit laga kraft	21
Beslut om utvisning	21
Verkställighetshinder.....	21
Var regleras förutsättningarna för att få asyl?	22
Aktörer du kan vända dig till med frågor om migration	23
SÄRSKILT OM DISKRIMINERING	23
Internationella bestämmelser	24
Nationella bestämmelser	26
Grunder för diskriminering enligt DL	26
Var kan du diskrimineras enligt DL?	27
Vem kan diskriminera?	27
Hatbrott	27
Om du har blivit diskriminerad:	28

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Mänskliga rättigheter är rättigheter som varje människa har, oberoende av nationalitet, födelseort, politisk uppfattning, kön eller könsuttryck, sexuell läggning, etnicitet, religion, funktionsvariation eller språk.

De mänskliga rättigheterna är en del av folkrätten. Utgångspunkten är att skydda den enskilde mot övergrepp från staten. Staten har också vissa skyldigheter att skydda individers mänskliga rättigheter i förhållande till andra. Det krävs också att de mänskliga rättigheterna inte endast är illusoriska utan att man får åtnjuta dessa i praktiken och ska få reell möjlighet att få rättsligt pröva om en rättighet har blivit kränkt.

Grunddokumentet för de mänskliga rättigheterna är FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna från 1948. Dessa rättigheter har sedan kodifierats (gjorts juridiskt bindande) i olika internationella konventioner. I Sverige finns skyddet för mänskliga rättigheter på flera olika nivåer. Dels i nationell lagstiftning, dels i EU-rättsliga regler och dels genom att Sverige har ratificerat (juridiskt antagit) internationella konventioner.

Sveriges skyldigheter

Sverige är juridiskt bundet att respektera alla åtaganden som följer av de internationella konventionerna som Sverige har skrivit under och ratificerat. Det innebär att Sverige är skyldigt att jobba aktivt för att de rättigheter som stadgas i konventionerna respekteras på alla områden i samhället. Innebörden av denna skyldighet är att Sverige ska skydda, respektera och förverkliga de antagna rättigheter som garanteras i internationell rätt såväl i offentlig som privat sektor. Sverige har också ett ansvar att ställa den som kränker någons rättigheter och begår övergrepp inför rätta och säkra gottgörelse åt de drabbade.

Den svenska staten och statens representanter på nationell, regional och lokal nivå är bundna av människorättskonventionerna i alla lägen. All ny lagstiftning måste anpassas så att de nya lagarna inte kränker någon mänsklig rättighet. Även i *tillämpningen* av lagstiftningen måste mänskliga rättigheter beaktas så att skyldigheten också får praktisk betydelse för den enskilde. Det kallas konventionskonform tolkning.

Internationell människorättslig lagstiftning Sverige är bundet av:

Internationella konventioner har i många fall utvecklats av Förenta Nationerna (FN).

Några av de viktigare konventionerna är:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter,
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter,
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor
- Barnkonventionen (svensk lag från den 1 januari 2020)
- Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Det finns också internationella konventioner på ett regionalt plan:

- Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna (EKMR). Sedan 1995 är denna konvention svensk lag. Detta innebär att den är direkt gällande i Sverige och att svenska domstolar är skyldiga att ta hänsyn till dessa rättigheter när man bedömer om något är olagligt.
- Europeiska sociala stadgan är antagen av Europarådet och förpliktigar Sverige att ta hänsyn till dessa rättigheter i all sin tillämpning.
- EU-lagstiftning. I detta fall är det främst Europeiska unionens stadga som omfattar mänskliga rättigheter, även om många av de EU-rättsliga reglerna berör rättighetsfrågor. När svenska domstolar bedömer ett fall som har med EU att göra är domstolen skyldig att ta hänsyn till stadgan.

MYNDIGHETERS ANSVAR

Alla statliga myndigheter är skyldiga att i sitt arbete beakta de mänskliga rättigheterna och de ska så långt som möjligt tolka bestämmelser i enlighet med de konventioner om mänskliga rättigheter som Sverige tillträtt. Om du blivit felbehandlad av en myndighet har du i vissa fall rätt till skadestånd för den skada du lidit. För detta krävs:

- att det är fråga om en personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada, och
- att skadan har uppkommit genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning

Du kan även få skadestånd för ideell skada som du lidit. I detta fall krävs:

- att skadan har uppkommit genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning
- att någon kränkts genom ett så kallat integritetskränkande brott, dvs. brott som innefattar ett angrepp mot person, frihet, frid eller ära

Skadestånd från stat eller kommun kan också bli aktuellt vid kränkningar av rättigheter som framgår i Europakonventionen. Det gäller alla typer av skador (personskada, sakskada, ren förmögenhetsskada och även ideell skada). En överträdelse av sådan rättighet behöver inte vara uppsåtlig eller oaktsam. Sådant skadestånd är ett sekundärt rättsmedel som ska tillämpas när andra medel inte räcker för att gottgöra kränkningen.

Personskada:

Som personskada räknas kroppslig eller psykisk skada som orsakats av annans handlande. Med psykisk skada menas till exempel kränkning eller annat psykiskt lidande.

Sakskada:

En sakskada är en skada på ett fysiskt föremål som inte är en människa. I detta sammanhang räknas djur som ett fysiskt föremål och en skada på djur räknas därför som sakskada. Även förlust av ett fysiskt föremål kan innebära sakskada.

Ren förmögenhetsskada:

Hit räknas ekonomisk skada som inte har samband med sak- eller personskada.

Fel eller försummelse:

Innebörden av detta är att en myndighetsperson ska ha varit försumlig eller gjort fel vid sin myndighetsutövning. Bedömningen är i dessa fall objektiv och man beaktar inte vad myndigheten har insett eller kunnat inse om händelseförloppet. Det måste med andra ord inte ha funnits ett *uppsåt* från ansvarig myndighetsperson att orsaka skada.

Vid myndighetsutövning:

Med myndighetsutövning menas beslut och åtgärder som innebär att staten utövar makt över medborgares rättigheter och skyldigheter.

Myndighetsutövning är till exempel beslut om bidrag, betygssättning,

ingripanden av polis samt beslut om tillstånd att bedriva viss verksamhet. Begreppet "vid myndighetsutövning" omfattar alla beslut och åtgärder som antingen självständigt utgör myndighetsutövning eller som står i samband med myndighetsutövning, dvs beslut och åtgärder som leder till myndighetsutövning.

Ideell skada:

Är skada som inte går att värdera ekonomiskt. Det kan handla om negativa reaktioner som frustration, oro, maktlöshet, lidande, stress, smärta, förnedring, skam, obehag, förödmjukelse samt förlust av rykte, karriärmöjligheter och relationer.

VAD KAN DU GÖRA OM DINA MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER HAR BLIVIT KRÄNKTA?

Den svenska staten är skyldig att garantera de mänskliga rättigheterna. Om dina rättigheter har blivit kränkta kan du därför i första hand vända dig till svenska myndigheter så som beskrivs längre ner i denna text. Du kan också få ditt ärende prövat i domstol, antingen vid en tingsrätt eller en förvaltningsrätt beroende på typ av kränkning. Om du vill begära skadestånd vänder du dig normalt till en tingsrätt. I fall du vill att en domstol prövar ett myndighetsbeslut är det en förvaltningsrätt som gäller. Svenska domstolar är skyldiga att ta hänsyn till Sveriges internationella åtaganden när svensk lag tillämpas för att pröva ditt fall.

Om rättigheter som stadgas i Europakonventionen har kränkts kan en enskild vända sig till Europadomstolen. Kravet för att kunna vända sig till domstolen är att alla svenska rättsmedel är uttömda. Med detta menas att du först måste ha försökt driva frågan i alla relevanta domstolsinstanser i Sverige och i vissa fall hos Justitiekanslern (JK). Tanken är att svenska myndigheter först ska ges en möjlighet att rätta till ett fel. En svensk instans behöver inte ha prövat ärendet för att instansen ska anses "uttömd". Det räcker att du försökt få instansen att hantera ärendet. Du har endast sex månader på dig från dagen för det sista nationella avgörandet att ge in ett klagomål. För mer information om Europadomstolen se:

https://www.echr.coe.int/Documents/Questions_Answers_SWE.pdf och https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/swe&c=#n1357809840531_pointer.

Enskilda som fått sina konventionsrättigheter kränkta kan vända sig till någon av de kommittéer som kontrollerar Sveriges efterlevnad av de internationella människorättskonventionerna. Även här gäller att alla nationella instanser ska vara uttömda. Exempel på kommittéer som tar emot individuella klagomål är FN:s kvinnodiskrimineringskommitté, FN:s kommitté för mänskliga rättigheter och FN:s tortyrkommitté.

I Sverige finns ett antal statliga tillsynsmyndigheter som har till uppgift att se till så att myndigheter följer lagar och regler. Därigenom kan de också sägas ha ett ansvar för att se till att människors rättigheter tillgodoses. Några av dessa myndigheter är:

Justitieombudsmannen (JO)

JO:s uppgift är att granska att Sveriges myndigheter respekterar lagar och regler. Särskilt fokus läggs på den enskildes mänskliga rättigheter i förhållande till det allmänna. En enskild kan göra en anmälan till JO när hon eller han upplever sig ha blivit felaktigt behandlad av det allmänna. En sådan anmälan kan efter utredning leda till att JO riktar kritik mot myndigheten eller den enskilde tjänstemannen. I allvarliga fall kan utredningen leda till en anmälan om tjänstefel. JO prövar inte skadeståndsanspråk och lämnar inte heller rekommendationer om skadestånd.

Se mer på www.jo.se.

Justitiekanslern (JK)

Vill man som enskild få skadestånd på grund av agerande från det allmänna, inklusive överträdelser av Europakonventionen, ska man istället vända sig till JK. JK är "statens jurist" och fokuserar på att utreda och ta ställning till framställt skadeståndsanspråk mot det allmänna. Prövningen kan även leda till kritik av en myndighets agerande.

Se mer på www.jk.se.

Diskrimineringsombudsmannen (DO)

Om du anser att du blivit illa behandlad på grund av ditt kön, din könsidentitet, din etniska tillhörighet, din religion, din funktionsnedsättning, din sexuella läggning eller din ålder kan behandlingen ses som diskriminering. Diskriminering är i vissa fall förbjudet. Om du upplever att du blivit diskriminerad ska du vända dig till DO. Se mer på www.do.se.

Om du har blivit diskriminerad och vill ha rådgivning och hjälp med att komma tillrätta med din situation kan du också vända dig till en antidiskrimineringsbyrå som finns lokalt på olika platser i landet. Läs mer om diskriminering [nedan](#).

Barnombudsmannen (BO)

Barnombudsmannen är en myndighet som jobbar för barns och ungas rättigheter och intressen i samhället, kan du höra av dig till för att få information vilka regler som gäller i en viss situation och vart du kan vända dig för att få hjälp. För mer information, se här: <http://www.barnombudsmannen.se/kontakta-oss/>.

Polisen

Om du har blivit utsatt för brott är det polisen du ska vända dig till. Polisen är en myndighet och är därför skyldig att alltid respektera allas lika värde och att behandla alla med respekt.

Vid ett misstänkt brott bör en polisanmälan göras, antingen vid ett poliskontor eller genom att ringa 114 14. Myndigheter kan också göra sig skyldiga till brott. Om du misstänker att du utsatts för brott av en myndighet ska du anmäla detta till polisen. Då inleds en förundersökning där händelsen utreds. Om det misstänka brottet begicks av polisen utreds det av en särskild oberoende enhet inom polisen och av särskild åklagare.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO)

IVO ansvarar för tillsyn över hälso- och sjukvård, hälso- och sjukvårdspersonal, familjehem, HVB, särskilda ungdomshem, LSS-boende, socialtjänst och stöd och service till vissa funktionshindrade. Om du upplever att någonting sköts felaktigt i din kontakt med vården eller socialtjänsten kan du kontakta IVO. IVO tar emot klagomål vad gäller vård (privat som statlig), och specifikt kring allvarliga brister i socialtjänstens verksamhet eller efter att man inte får gehör för sina klagomål. Läs mer om hur du tar kontakt här: <https://www.ivo.se/om-ivo/kontakta-oss/>.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (SIN)

SIN lyder under Justitiedepartementet och dess uppgift är att utöva tillsyn över hur brottsbekämpande myndigheter använder hemliga tvångsmedel och skyddsidentiteter. Nämnden utövar också tillsyn över polisens behandling av personuppgifter. Du kan kontakta SIN om du vill kontrollera om du utsatts för

brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel eller varit föremål för polisens personuppgiftsbehandling och om detta skett i enighet med gällande lag. Alla människor och företag har rätt att begära en utredning, vilket ger SIN en utredningsskyldighet. För kontaktuppgifter, se här: <https://www.sakint.se/kontakta-oss/>.

Datainspektionen

Datainspektionen är en myndighet som arbetar för att människors rättigheter skyddas i samband med behandling av personuppgifter. Datainspektionen utövar tillsyn över behandlingen av personuppgifter så att inga obehöriga intrång i din personliga integritet ska ske. Här kan du läsa mer om Datainspektionen och hur du kommer i kontakt med dem. <https://www.datainspektionen.se/om-oss/>.

Post- och telestyrelsen (PTS)

PTS är tillsynsmyndighet för *lagen om elektronisk kommunikation* som omfattar bl.a. lagring av uppgifter vad gäller abonnenter och trafik som överförs av operatörer (t.ex. kabel-tv-nät, fast telefoni, mobiltelefoni och internetanslutning) och flera frågor kopplade till abonnemang. Se närmare: <http://www.pts.se/sv/Privat/Telefoni/Konsumentarbete/Fragor-PTS-hanterar/>. PTS konsumenttelefon nås via telefonnummer 08-678 55 00. E-post: pts@pts.se.

Medieombudsmannen (MO)

MO vänder man sig till om du känner dig personligen kränkt och utpekad av något som publicerats eller sänts. För mer information om hur man gör en anmälan, och för att göra en anmälan över nätet, se här: <https://medieombudsmannen.se>. MO nås på Tel: 08-692 46 20 och info@medieombudsmannen.se.

Barn- och elevombudet (BEO)

BEO är en del av Skolinspektionen med självständigt uppdrag som utreder anmälningar som om kränkningar och mobbning i skolan. Det kan slutligen leda till skadestånd för den som har varit utsatt. BEO samarbetar också med andra myndigheter som exempelvis Diskrimineringsombudsmannen och Barnombudsmannen. Se här vad BEO kan göra: <http://www.skolinspektionen.se/sv/BEO/Om-BEO/Det-har-kan-BEO-gora1/> Frågor om anmälningar, se här: <https://beo.skolinspektionen.se/sv/For-foraldrar/gora-en-anmalan/>.

Skolinspektionen

Gäller anmälningen något som inte bara rör kränkande behandling, utan också exempelvis *särskilt stöd i skolan*, ska du anmäla till Skolinspektionen. Läs mer om vilka regler som gäller när man lämnar in klagomål och anmäl här: <https://www.skolinspektionen.se/sv/Om-skolinspektionen/Gor-en-anmalan/Gor-din-anmalan-har/>.

Skolverket

För frågor om vilka *regler* som gäller i skolan och förskolan, ring. Skolverkets upplysningstjänst som svarar på generella frågor utifrån lagstiftningen, men utan att ta ställning i enskilda ärenden. Du hittar information om hur man kontakter Skolverket här: <https://www.skolverket.se/om-oss/kontakta-skolverket/kontakta-oss>.

Socialtjänsten, socialnämnden och socialstyrelsen

Om ett barn misstänks *fara illa* rekommenderas att genast anmäla detta till socialtjänsten eller socialnämnden, helst i den kommunen där barnet bor. För mer information se Socialstyrelsens hemsida: <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/barn-och-unga/barn-och-unga-i-socialtjansten/barn-som-far-illa/>.

Socialstyrelsen granskar socialtjänstens verksamhet. För mer information se <https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/kontakta-oss/>.

Utöver dessa kan du vända dig till advokater, eller andra icke-statliga aktörer, som kan bistå enskilda som upplever att deras rättigheter kränkts eller om du behöver stöd. Några av dessa är:

Barns rätt i samhället (BRIS)

BRIS ger stöd till barn och unga, och till vuxna som vill prata om barn. För dig som är under 18 år kan man ringa, mejla eller chatta. För mer information se här: <https://www.bris.se/for-barn-och-unga/prata-med-en-kurator/> och <https://www.bris.se/for-vuxna-om-barn/bris-vuxentelefon-om-barn/>.

Gratis juridisk rådgivning och jourer

För gratis juridisk rådgivning: gå in på <http://lawline.se> och ställ din juridiska fråga, eller ring Juristjouren vardagar mellan 8-17 på 0771-

333 444, se <https://www.juristjouren.se>. Mansjouren erbjuder även kostnadsfri juridisk rådgivning (gällande främst familjerelaterade problem), likaså många tjej- och kvinnojourer. Här söker man upp dessa jourer: <https://www.mansjouren.se/sv-SE> och <http://unizon.se/hitta-jour>.

Centrum för rättvisa

Centrum för rättvisa är en ideell verksamhet med begränsade resurser som driver fall i domstol som rör rätt till likabehandling (icke-diskriminering), föreningsfrihet, äganderätt, näringsfrihet, rättssäkerhet och personlig integritet. För mer information och för att få tillgång till ansökningsformuläret, se mer här: <http://centrumforrattvisa.se/har-du-ett-fall/>. Ansökan kan sedan mejlas till ansokan@centrumforrattvisa.se alternativt skickas till Centrum för rättvisa, Box 2215, 103 15 Stockholm.

Rättvis skatteprocess

Rättvis skatteprocess är en oberoende insamlingsstiftelse som kostnadsfritt hjälper privatpersoner och småföretagare som blivit orättvist behandlade i skatteprocessen att tillvarata sina rättigheter. För kontakt, Maila info@rattvisskatteprocess.se. Besök deras hemsida för mer information: <http://www.rattvisskatteprocess.se/>

Snutkoll

Om du undrar vilka rättigheter du har vad gäller polisens ageranden, eller [hur du anmäler polisen](#) kan du hitta mer rättslig information på <http://www.snutkoll.se/>. Organisationen består av jurister som arbetar för att öka allmänhetens kunskap om polisens befogenheter och de grundlagsskyddade rättigheterna. Du kan skriva till de på info@snutkoll.se och fråga om rättsligt stöd för den situation som du beskriver ovan.

Stadsmissionen

Stadsmissionen har en råd- och stödverksamhet för EU-migranter. Här erbjuds bland annat olika typer av informationsmöjligheter, bokning av tid för juridiskt och psykologiskt stöd, mat, dusch, klädbyte och vila. Se mer här: <https://www.stadsmissionen.se/vad-vi-gor/migration-och-integration/crossroads-rad-och-stod-eu-medborgare>. Kontaktuppgifter: <https://www.stadsmissionen.se/kontakta-stockholms-stadsmission>.

Kommerskollegium

Sveriges myndighet för utrikeshandel, EU:s inre marknad och handelspolitik, driver projektet Solvit dit kan du höra av dig till om du anser att något land inom Europeiska unionen eller inom det Europeiska ekonomiska samarbetet (t.ex. Norge eller Schweiz) har hindrat din fria rörlighet som privatperson eller företag. Exempel på frågor Solvit kan hjälpa dig med är sjukförsäkring, personnummer och arbetstillstånd. För att anmäla hinder, fyll i anmälningsformuläret här: <http://ec.europa.eu/eu-rights/enquiry-complaint-form/splash>. För att kontakta Solvit, mejla solvit@kommers.se eller ring 08-690 48 00. Se <https://www.kommerskollegium.se/eu-ratten/solvit---loser-dina-problem-i-eu/> för mer information.

Asylrättscentrum

Asylrättscentrum ger juridisk rådgivning på sin rådgivningslinje måndag till onsdag kl 9-11 på telefonnummer 0200-88 00 66 och tar även sig an ett begränsat antal fall kostnadsfritt. Du når dem vi mail på info@sweref.org och du kan läsa mer på deras hemsida: <http://sweref.org/kontakt/>.

Amnesty International

Svenska sektionen av Amnesty International har hög kompetens i mänskliga rättigheter och asylfrågor. De har en begränsad möjlighet att hjälpa till i individuella ärenden. Mejla frågan på info@amnesty.se, och se generell kontaktinformation här: <http://www.amnesty.se/om-amnesty/kontakta-oss/>.

Röda korset

Röda korset bistår med juridisk rådgivning i enskilda asylärenden. Ring telefonnummer 020-41 50 00 under tisdag-torsdag kl 9.30-12.00. Dit kan du också ringa om du har frågor om asyl, efterforskning av familjemedlemmar och familjeåterförening. För mer information om stödverksamhet för migranter generellt, se <https://www.redcross.se/behover-du-var-hjalp/flyktingar-och-migranter/>.

RFSL

Vid en asylfråga som har en *HBTQ-aspekt* kan du kontakta Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL) på telefonnummer 08-501 62 900 på telefontid måndag 13-15, onsdag 13-16, fredag 10-12.

Det finns en särskild flyktinghandläggare som ger juridisk rådgivning, som du kontaktar på stig-ake.petersson@rfsi.se eller på 0703-27 04 95.

För mer information kring RFSI:s rådgivningsverksamhet, se här: <https://www.rfsi.se/en/organisation/asylum/raadgivning/>. Här kan du läsa mer om asylprocessens alla steg och relevant lagstiftning: <https://www.rfsi.se/verksamhet/newcomers/fakta-asylprocessen/>. Kontaktuppgifter för nyanlända 073-509 17 27, newcomers@rfsi.se.

Stadsmissionens Baba-verksamhet

Baba-verksamheten vänder sig till dig som är under 21 år och som har kommit ensam till Sverige och som av olika anledningar står helt eller delvis utanför samhällets insatser. Se mer här: <https://www.stadsmissionen.se/vad-vigor/migration-och-integration/baba-rad-och-stod-ensamkommande-barn-pa-flykt> Om du behöver stöd kan du ringa till Babas ungdomscoacher. Kontaktuppgifter: telefon 08-68 42 31 70. Ungdomscoacherna tar emot samtal onsdag-fredag mellan klockan 10.00-12.00.

Läkare i världen

Ett nätverk av internationella humanitära organisationer, ger vård både till de som inte har tillgång till subventionerad vård i Sverige. Här kan du hitta din närmaste klinik och när den är öppen: <https://lakareivarlden.se/hitta/>. Läkare i världen nås på 08-664 66 87 eller info@lakareivarlden.se om du har frågor eller önskar juridisk hjälp. För mer information om Läkare i världens verksamhet, se <http://lakareivarlden.se>.

SÄRSKILT OM ASYLPROCESSEN

Sverige har genom att ansluta sig till FN:s flyktingkonvention förbundit sig att ge skydd åt personer som behöver det. Att söka asyl och få sina asylskäl prövade är en mänsklig rättighet (enligt FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter, art. 14.1). Sverige är därför skyldigt att undersöka varje persons asylansökan och att ta hänsyn till personens individuella skäl.

Asylsökande är den person som tar sig till Sverige och ansöker om skydd här, men som ännu inte har fått sin ansökan avgjord. När man prövar om det finns en rätt till asyl tar man hänsyn till vad den sökande har varit med om i sitt hemland och varför denne har blivit utsatt för en sådan behandling. Viktigast i prövningen är om det finns en risk att den sökande kommer att utsättas för förföljelse om han eller hon tvingas åka tillbaka. Det är denna framåtblickande

prövning som är avgörande för beslutet. Den som söker asyl måste kunna visa att det finns en individuell risk för henne/honom och att risken för behandling kan kopplas ihop med en skyddsgrund (vad detta betyder förklaras nedan). Varje asylsökande har rätt till en individuell asylprövning, även minderåriga som kommer tillsammans med sina familjer.

Skillnaden mellan asyl och uppehållstillstånd

Skillnaden mellan asyl och uppehållstillstånd är att en person som är i behov av skydd har *rätt* till asyl medan beslut om uppehållstillstånd är ett administrativt beslut från den svenska staten när vissa förutsättningar råder. Om rätt till asyl finns innebär det att uppehållstillstånd ska beviljas. Utöver asylgrunden kan uppehållstillstånd beviljas på andra grunder, till exempel som alternativt skyddsbehövande, på grund av anknytning till en familjemedlem som redan bor i Sverige eller arbete.

Den tillfälliga lagen

Det infördes en tillfällig lag 2016 till följd av flyktingsituationen 2015 som för närvarande kommer träda ur kraft 19 juli 2021. Lagen innebär bland annat att huvudregeln är att bevilja tillfälliga uppehållstillstånd istället för permanenta. Mer info om den tillfälliga lagen finns här <https://www.migrationsinfo.se/flyktingar/den-tillfalliga-lagen/>.

Gymnasielagen

Obs! Detta avsnitt är baserat på Asylrättscentrums Asylinformation, läs mer om gymnasielagen på [Asylrättscentrums hemsida](#).

Den 1 juni 2017 trädde den s.k. gymnasielagen i kraft. Den gör det möjligt för vissa personer att få ett längre uppehållstillstånd för att studera i gymnasieskolan. För att omfattas av gymnasielagen måste man uppfylla vissa krav, som till exempel kan handla om ålder, när den sökande påbörjat en viss typ av studier, datum för när asylansökan lämnades in och vad man fått för beslut. När man har fullföljt sin gymnasieutbildning har man vanligtvis 6 månader på sig att hitta ett jobb och på så sätt få ett permanent uppehållstillstånd.

Dublinförordningen

Inom EU, Norge, Island och Schweiz tillämpas Dublinförordningen. Den gäller för personer som varken är unionsmedborgare eller medborgare i Norge, Island eller Schweiz. Enligt Dublinförordningen ska en person som flyr från sitt hemland söka asyl i det första säkra land hen kommer till i Europa. För att

kunna söka asyl i Sverige måste Sverige därför vara det första land som den asylsökande vistas i. Om det går att bevisa att den sökande har befunnit sig i en annan medlemsstat före ankomsten till Sverige kommer den asylsökande skickas tillbaka till den staten för att söka asyl där, i enighet med första-landsprincipen i Dublinförordningen.

Utgångspunkten är som nämnts att alla länder inom EU och Norge, Island och Schweiz är "säkra länder" som respekterar de mänskliga rättigheterna. Personer som först anlänt till Grekland eller Malta och sedan rest vidare till Sverige skickas dock *inte* tillbaka. Sverige har nämligen ansett (MIG 2010:21) att behandlingen av asylsökande i Grekland och Malta är så undermålig att ett tillbakaskickande av asylsökandena skulle strida mot tortyrförbudet. Sverige har därför beslutat att göra ett undantag i dessa fall och utföra asylprövningen här.

Effekten av att Sverige är medlem i EU

Eftersom Sverige är medlem i EU är Sverige skyldigt att följa EU:s lagstiftning. Inom EU råder till exempel fri rörlighet och gemensamma lagar för asylprövning.

Inom EU anses alla medlemsstater respektera de mänskliga rättigheterna och att medlemsstaterna därför inte kan göra sig skyldiga till förföljelse. På grund av detta är möjligheten för en unionsmedborgare att få asyl i ett annat EU-land begränsade.

Alla medborgare i EU:s medlemsstater räknas som unionsmedborgare, och en viktig grundprincip inom EU-rätten är fri rörlighet för dessa personer inom unionen. Den fria rörligheten innebär att alla unionsmedborgare har rätt att röra sig mellan medlemsländerna och vistas i andra stater utan tillstånd med en giltig legitimation i upp till tre månader, och även efter de första tre månader om unionsmedborgaren uppfyller vissa krav. Uppehållsrätten för unionsmedborgare slås fast i Fördraget om EU:s funktionssätt (FEUF) och regleras i rörlighetsdirektivet (2004/38/EG).

Om en unionsmedborgare uppfyller vissa villkor har personen automatiskt uppehållsrätt, vilket är detsamma som en rätt att uppehålla sig i ett annat EU-land. Uppehållsrätten kan delas in i tre kategorier:

1. Tidsbegränsad uppehållsrätt: rätt att vistas upp till tre månader utan andra krav än att ha ett giltigt identitetskort eller pass, så länge unionsmedborgaren inte blir en orimlig belastning för den mottagande statens sociala biståndssystem.
2. Förlängd uppehållsrätt: rätt att vistas längre tid än tre månader under förutsättning att unionsmedborgaren är anställd eller egenföretagare i vistelsestaten eller "för egen och sina familjemedlemmars räkning har tillräckliga tillgångar för att inte bli en belastning för den mottagande medlemsstatens sociala biståndssystem under vistelsen, samt har en heltäckande sjukförsäkring som gäller i den mottagande medlemsstaten", samt
3. Permanent uppehållsrätt: rätt att stanna i vistelsestaten efter att ha haft uppehållsrätt under en period av fem år.

EU:s rättsakter och EU-domstolens praxis ställer höga krav på likabehandling och därmed även en viss grad av solidaritet gentemot andra persongrupper än enbart den egna statens medborgare. Likabehandlingsprincipen betyder att medlemsstaterna ska behandla nationella medborgare och unionsmedborgare som uppfyller kraven för uppehållsrätt på samma sätt och således inte får diskriminera på grund av nationalitet inom fördragens tillämpningsområden.

Tremånadersperioderna kan upprepas, så länge EU-medborgaren lämnar vistelsestaten och sedan återvänder, ett obegränsat antal gånger. Detta innebär att en person som gjort korta avbrott i vistelsen de facto kan ha uppehållsrätt längre tid än tre månader även om hen inte har tillräckliga tillgångar. Vill du läsa mer vad som gäller för unionsmedborgare i Sverige kan du läsa om det [här](#), här beskrivs särskilt om rättigheter för unionsmedborgare och skyldigheter för Sverige när det gäller:

- Rätten till skydd mot hatbrott,
- Rätten att inte utsättas för godtyckliga avhysningar utan proportionalitetsbedömning,
- Skyldigheten att bereda alternativa boenden om avhysning sker,
- Rätt till en behovsprövning om rätt till socialt bistånd på samma villkor som svenska medborgare,
- Skyldighet att vidta arbetsmarknadsåtgärder för utsatta unionsmedborgare,
- Rätt till subventionerad vård oberoende av tillgång till europeisk sjukförsäkringskort
- Rätt för unionsmedborgares barn att kostnadsfritt få i grundskolan i Sverige.

Vem kan få skydd i Sverige?

I Sverige har du rätt att få skydd om du uppfyller någon av följande grunder, vilka beskrivs i utlänningslagen.

1. Flykting

Du är flykting om du har välgrundade skäl att vara rädd för förföljelse på grund av:

- ras,
- nationalitet,
- religiös eller politisk uppfattning,
- kön,
- sexuell läggning, eller
- tillhörighet till viss samhällsgrupp.

Vad som utgör förföljelse är inte klart definierat men det ska vara fråga om mycket ingripande behandling som har en stark påverkan på ditt liv. Hot mot liv eller frihet utgör dock alltid förföljelse.

Förföljelsen måste ske på grund av någon av de kategorier som har angetts ovan. En person måste till exempel ha blivit hotad till livet på grund av att hon/han tillhör en viss religion, har en viss sexuell läggning eller har en viss nationalitet. Om förföljelsen inte kan hänföras till någon av dessa grunder kan asylsökanden inte få flyktingstatus.

Flyktingstatus på grund av kön är en ny grund som inte tidigare erkändes. Exempel på sådan behandling kan vara våld som är speciellt riktat mot kvinnor, exempelvis könsbaserat våld och våldtäkt.

2. Alternativt skyddsbehövande

Om kraven i flyktingkonventionen inte är uppfyllda och flyktingstatus inte är aktuellt kan en sökande ändå ha rätt till asyl som alternativt skyddsbehövande. För att få status som alternativt skyddsbehövande ska du:

- riskera att utsättas för tortyr eller annan förnedrande behandling eller bestraffning om du skickas tillbaka, eller
- komma från ett land där det råder en inre väpnad konflikt.

- Det är upp till svenska staten att bedöma om det råder en inre väpnad konflikt i ett land.

3. Övrigt skyddsbehövande

Om du varken kan anses vara flykting eller alternativt skyddsbehövande kan du få uppehållstillstånd om du uppfyller kraven för övrigt skyddsbehövande. För denna status krävs att det antingen:

- råder "andra svåra motsättningar" i ditt hemland och att du på grund av motsättningarna riskerar att utsättas för allvarliga övergrepp om du återvänder, eller
- att en miljökatastrof hindrar dig från att återvända.

För samtliga skyddsgrunder gäller att myndigheterna i ditt hemland inte själva ska kunna skydda dig från den behandling du riskerar att utsättas för. Det får heller inte finnas ett rimligt internflyktsalternativ, alltså en möjlighet att fly till en annan del av hemlandet.

Synnerligen ömmande omständigheter

Även om du inte uppfyller kraven för att få skydd finns ytterligare en grund som kan ge uppehållstillstånd: Synnerligen ömmande omständigheter.

I undantagsfall kan personer få uppehållstillstånd om de har mycket starka skäl att få stanna i landet. En samlad bedömning görs då som fokuserar på den sökandes hälsotillstånd, anpassning till Sverige samt till situationen i den sökandes hemland.

Ett exempel på synnerligen ömmande omständigheter kan vara att den sökande har en livshotande sjukdom som inte kan behandlas i hemlandet. En bedömning görs då utifrån om det är rimligt att vården ges i Sverige. Det krävs att vården leder till förbättring och det är inte tillräckligt att vården är bättre i Sverige än i hemlandet.

Det är mycket svårt att få uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter. Enbart i undantagsfall beviljas uppehållstillstånd på den grunden.

Rättigheter under asylprocessen

På [Asylrättscenrums hemsida](#) kan du läsa om alla steg i asylprocessen från att ha lämnat in asylansökan till beslut och eventuellt överklagande.

Asylsökande har rätt till bostad, grundläggande hälsovård och pengar till sin försörjning. Detta bekostas av den svenska staten.

Du som söker skydd i Sverige får gå på en kostnadsfri hälsoundersökning på en vårdcentral. Hälsoundersökningen påverkar inte din ansökan om asyl. Du har också rätt till akut sjukvård och tandvård och annan vård som inte kan vänta. Det är sjukvården som bestämmer vilken vård som är akut eller "inte kan vänta". Asylsökande barn och ungdomar under 18 år har rätt till samma kostnadsfria vård som barn och ungdomar bosatta i Sverige.

Under asylprocessen kan du antingen ordna din bostad själv eller bo i en bostad som Migrationsverket ordnar åt dig. Om du bor i Migrationsverkets boende får du inte välja ort och det kan hända att du måste flytta under väntetiden. Om du ordnat din bostad själv får du själv betala hyran.

En vuxen ensamstående asylsökande har rätt till ett bidrag på en viss summa/dag om personen inte bor på en anläggning där fri mat ingår. Under vissa förutsättningar har asylsökanden även rätt att arbeta i Sverige under asylprocessen.

För mer information: <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige.html>.

Om din ansökan avslås

Om din ansökan avslås av Migrationsverket kan du överklaga beslutet till migrationsdomstolen. Du överklagar genom ett brev till det migrationsverk som fattade beslutet.

I överklagan ska anges:

- vad du vill att domstolen ska ta med i sin bedömning,
- varför du anser att du har rätt till asyl,
- de bevis du har som stärker din historia,
- de handlingar du har som stödjer dina bevis.

Du måste skicka in överklagan så att den har kommit fram till Migrationsverket *inom tre veckor* från det att du fick reda på avslagsbeslutet. Ditt offentliga

biträde kan hjälpa dig med att författa ett överklagande. Överklagandet är gratis.

När överklagan har kommit in till Migrationsverket omprövas ärendet för att säkerställa att inga uppenbara misstag gjorts. Om Migrationsverket står fast vid sitt beslut skickas överklagandet till migrationsdomstolen.

Migrationsdomstolen tar hänsyn till det du har beskrivit i din överklagan. Om även migrationsdomstolen avslår din ansökan kan du överklaga denna dom till migrationsöverdomstolen. För att Migrationsöverdomstolen ska pröva ditt fall krävs att domstolen meddelar prövningstillstånd, vilket betyder att ditt fall måste vara viktigt för rättsutvecklingen; "prejudicerande". Det är mycket ovanligt att migrationsöverdomstolen tar upp ärenden till prövning.

Läs mer om hur man överklagar till [migrationsdomstolen](#) och [Migrationsöverdomstolen](#) på Asylrättscentrums hemsida.

Juridisk hjälp med din asylansökan

De flesta som söker asyl i Sverige har rätt till kostnadsfri juridisk hjälp genom ett offentligt biträde som utses av Migrationsverket utan kostnad. Det är antingen en jurist eller en advokat som hjälper dig i ditt ärende. Möjlighet finns dock att både önska vem som ska vara ditt biträde samt att vid missnöje byta om det finns särskilda skäl. Till exempel ska Migrationsverket ta hänsyn till om du vill ha ett kvinnligt eller manligt biträde. Utgångspunkten vid valet av biträde är att du ska känna förtroende för ditt biträde.

Det offentliga biträdet finns med under ditt möte med Migrationsverket när du ska berätta om dina asylskäl. Om du senare vill överklaga ditt beslut får du hjälp av ditt offentliga biträde även i migrationsdomstolen.

I din kontakt med de svenska myndigheterna, både på Migrationsverket och i migrationsdomstolen ska du ha möjlighet att berätta om dina asylskäl på ett språk du behärskar. Migrationsverket ska därför se till så att en tolk närvarar vid mötena.

Läs mer om det offentliga biträdets roll och skyldigheter gentemot sin klient på [Asylrättscentrums hemsida](#).

Nya omständigheter efter att beslutet vunnit laga kraft

Om nya omständigheter framkommer efter att beslutet vunnit laga kraft kan det leda till att en ny prövning ska göras. Nya omständigheter kan vara sådana som tidigare inte framkommit men som innebär att bedömningen av asylsökandens situation skulle ha blivit annorlunda om de tagits i beaktande. Detta nya beslut får bara ändras till fördel för den asylsökande. För att få ny prövning överklagar du ditt asylbeslut. Då gör Migrationsverket en omprövning av ditt ärende med de nya omständigheterna inräknade. Om Migrationsverket i den andra prövningen avslår asylansökan tas fallet upp i Migrationsdomstolen. Om även migrationsdomstolen avslår din ansökan kan du välja att överklaga till Migrationsöverdomstolen som kan välja om de vill ge prövningstillstånd. För att detta ska ske måste ditt fall vara viktigt för rättsutvecklingen.

Beslut om utvisning

Obs! Detta avsnitt är baserat på Asylrättscentrums Asylinformation, läs mer om utvisning på [Asylrättscentrums hemsida](#).

När beslut om utvisning fattats ska det verkställas, vilket innebär att du måste lämna Sverige och åka hem. I ditt beslut står det inom vilken tid du måste lämna Sverige. Migrationsverket kan bidra med medel för biljetterna om du inte kan betala själv. Migrationsverket kan endast hjälpa dem som väljer att resa tillbaka till hemlandet frivilligt. Om du visar att du inte tänker medverka till hemresan och Migrationsverket är av uppfattningen att tvång kommer att behövas för att verkställa ditt beslut så överlämnas ditt ärende till polisen för verkställighet.

Om du inte reser hem frivilligt finns det en risk att du får ett återreseförbud. Det innebär att du i vanliga fall förbjuds att komma tillbaka till Sverige eller andra länder i Schengenområdet i 5 år.

Verkställighetshinder

I undantagsfall kan det finnas verkställighetshinder vilket innebär att någon omständighet gör att personen inte bör eller kan utvisas. Ett sådant hinder för verkställighet kan vara om personen riskerar att utsättas för tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling om utvisning sker. Det måste också handla om nya omständigheter som inte tidigare har prövats. Det räcker inte att göra förändringar av tidigare information och man kan inte hävda verkställighetshinder på grund av att man anser beslutet är fel. Ett exempel på en ny omständighet är om att säkerhetsläget i hemlandet har försämrats sedan beslutet om utvisning vunnit laga kraft. Om det gäller omständigheter

som kunde kommit fram tidigare under asylprocessen måste man ha giltigt skäl till varför man inte berättade om den. Det kan gälla att den asylsökande inte vågade eller inte visste att informationen behövde komma fram om det finns giltiga skäl till varför man inte vågat eller vetat.

Föreligger verkställighetshinder får Sverige inte skicka tillbaka personen. Verkställighetshinder kan leda till antingen tidsbegränsat eller permanent uppehållstillstånd. Om man anser att det finns verkställighetshinder som gör att man inte kan åka tillbaka till sitt hemland kan man ansöka om verkställighetshinder genom att skriva till Migrationsverket.

Läs mer om verkställighetshinder på [Asylrättscentrums hemsida](#).

Var regleras förutsättningarna för att få asyl?

Svensk lag:

Utlänningslagen

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Utlanningslag-2005716_sfs-2005-716/

Tillfällig lag om begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2016752-om-tillfalliga-begransningar-av_sfs-2016-752

EU-regler:

Skyddsgrundsdirektivet

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0083:SV:HTML)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0083:SV:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0083:SV:HTML)

Rörlighetsdirektivet

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2004L0038:20110616:SV:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2004L0038:20110616:SV:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2004L0038:20110616:SV:PDF)

Dublinförordningen (om i vilket land man kan söka asyl)

<https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Att-ansoka-om-asyl/Du-kan-inte-valja-vilket-land-som-provar-din-asylansokan-Dublinforordningen.html>

Människorättskonventioner:

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna (EKMR)

http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SWE.pdf

FN:s flyktingkonvention

<http://www.unhcr.org/3b66c2aa10.html>

Aktörer du kan vända dig till med frågor om migration

Om du inte tilldelats ett offentligt biträde kan du vända dig till *Asylrättscentrum*, som ger juridisk rådgivning på telefonnummer 0200-88 00 66. De tar sig även an ett begränsat antal fall kostnadsfritt. Du kan läsa mer på deras hemsida: <https://sweref.org>. På [Asylrättscentrums hemsida](#) kan du även läsa mer om andra migrationsfrågor, t.ex. vård till papperslösa, förlängning av uppehållstillstånd, familjeåterförening, arbetstillstånd, uppehållstillstånd för studier, EU-medborgares uppehållsrätt, svenskt medborgarskap och återvändande.

Du kan även vända dig till *Amnesty* på info@amnesty.se eller telefon 0771 - 266 37 89.

SÄRSKILT OM DISKRIMINERING

Diskriminering innebär att en person blir sämre behandlad än en annan person som befinner sig i en jämförbar situation. Detta kan ske direkt eller indirekt. Man talar därför om direkt och indirekt diskriminering. **Direkt diskriminering** är när en handling eller regler direkt leder till att en person blir sämre behandlad på vissa specifika grunder (se nedan). Exempelvis när två personer får olika lön trots samma erfarenhet, kompetens och arbetsuppgifter. **Indirekt diskriminering** är när en handling eller regel verkar neutral och används lika för alla men där effekten blir diskriminerande. Ett exempel kan vara att alla elever serveras samma mat men att vissa elever inte kan äta maten av religiösa skäl, vilket inte tagits hänsyn till.

En annan form av diskriminering är **bristande tillgänglighet**. Bristande tillgänglighet är när en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att en verksamhet inte genomför skäliga tillgänglighetsåtgärder för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning. Ett exempel på skäliga tillgänglighetsåtgärder som

måste genomföras är att erbjuda hjälpmedel som någon behöver för att kunna delta i skolan eller på jobbet.

Även **trakasserier** och **sexuella trakasserier** är en form av diskriminering. Trakasserier är ett agerande som kränker någons värdighet och som har samband med en eller flera av de sju diskrimineringsgrunderna. Trakasserier kan också vara av sexuell natur och kallas då för sexuella trakasserier. Exempel på trakasserier kan vara en lärare som hånar en elev för att hon bär huvudduk eller en handläggare på Arbetsförmedlingen som förlöjligar en person för att han är homosexuell.

Slutligen räknas även **instruktioner att diskriminera** som en form av diskriminering. Instruktioner att diskriminera är till exempel när en valnämnd ger en order eller instruerar någon som är i beroendeställning, till exempel en anställd ordförande i en vallokal, att diskriminera sina kollegor genom att låta väljare välja röstmottagare av en viss etnisk bakgrund.

Rätten att inte bli diskrimineras regleras både på internationellt och nationellt plan. Den internationella rätten är med vidsträckt än den nationella som är mer begränsad sett till diskrimineringsgrunder och i vilka samhällsområden de gäller.

Internationella bestämmelser

Rätten till likabehandling och att inte bli diskriminerad är en grundsten inom den internationella rätten med regleringar inom de flesta folkrättsliga instrument.

FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) ålägger Sverige att respektera och tillförsäkra var och en medborgliga och politiska rättigheter utan åtskillnad av något slag, såsom på grund av

- ras,
- hudfärg,
- kön,
- språk,
- religion,
- politisk eller annan åskådning,
- nationell eller social härkomst, egendom, börd eller
- ställning i övrigt.

Dessutom framgår av ICCPR att alla är lika inför lagen och har rätt till samma skydd av lagen utan diskriminering av något slag. Alla ska garanteras ett likvärdigt och effektivt skydd mot all slags diskriminering, såsom på grunder som nämns ovan. FN:s människorättskommitté har förtydligat att detta förbjuder diskriminering i lagen eller i praktiken oavsett vilket offentligt område det gäller.

På regional nivå regleras rätten till likabehandling i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (EKMR) och EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna rätten (rättighetsstadgan).

I EKMR art. 14 framgår att rättigheterna som skyddas av konventionen ska säkerställas utan diskriminering på någon grund såsom

- kön,
- ras,
- hudfärg,
- språk,
- religion,
- politisk eller annan åsikt,
- nationellt eller socialt ursprung,
- tillhörighet till nationell minoritet,
- förmögenhet,
- börd eller
- ställning i övrigt.

Art. 14 är ingen självständig rättighet utan gäller i förhållande till de andra rättigheterna i konventionen. Det krävs dock inte en kränkning av den underliggande rättigheten för att en kränkning av art. 14 ska ha skett, utan det räcker med att diskrimineringen faller inom övriga rättigheters omfattning.

På internationell och regional nivå har särskilda instrument tagits fram för ett extra skydd för grupper som generellt utsätts för diskriminering i jämförelse med andra. De viktigaste är:

- FN-konvention om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (ICERD),
- FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW),

- FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD),
- direktivet mot etnisk diskriminering (direktiv 2000/43/EG), samt
- arbetslivsdirektivet (direktiv 2000/78/EG).

Nationella bestämmelser

På nationellt plan finns antidiskrimineringsprincipen i grundlagen (1 kap. 2 § regeringsformen) som bland annat säger att **den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde** och för den enskilda människans frihet och värdighet. Dessutom ska det allmänna motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person.

Mer praktiskt kan det vara ett brott att diskriminera det kallas **olaga diskriminering**. Om en näringsidkare eller myndighet diskriminerar någon på grund av hens

- ras,
- hudfärg,
- nationella eller etniska ursprung,
- trosbekännelse,
- sexuella läggning eller
- könsöverskridande identitet eller uttryck

genom att inte tillämpa samma villkor som för andra kallas det **olaga diskriminering** och är ett brott enligt 16 kap. 9 § brottsbalken.

Utöver grundlagen och brottsbalken finns **diskrimineringslagen (DL)** som mer praktiskt förbjuder vissa typer av diskriminering och gäller diskriminering på vissa diskrimineringsgrunder och inom vissa samhällsområden.

Grunder för diskriminering enligt DL

För att klassas som olaglig diskriminering krävs att den sämre behandlingen kan kopplas ihop med en eller flera diskrimineringsgrunder.

Enligt diskrimineringslagen är det förbjudet att diskriminera någon på grund av:

- kön
- könsidentitet eller könsuttryck,
- etnisk tillhörighet

- religion eller annan trosuppfattning
- funktionsnedsättning
- sexuell läggning, eller
- ålder
- bristande tillgänglighet

Var kan du diskrimineras enligt DL?

Diskrimineringslagen ger inte något allmänt skydd mot diskriminering utan riktar sig endast mot diskriminering inom de nedan uppräknade områdena. Diskriminering är förbjuden inom:

- Arbetslivet
- Utbildning
- Medlemskap i vissa organisationer
- Handel med varor, tjänster och bostäder (utanför privat- och familjelivet)
- Anordnande av allmän sammankomst eller offentlig tillställning (exempelvis marknader, mässor eller konserter)
- Hälso- och sjukvården
- Socialtjänsten, färdtjänst och bostadsanpassningsbidrag
- Socialförsäkringssystemet (Försäkringskassans tjänster)
- Statligt studiestöd
- Värnplikt och civilplikt
- Offentligt anställdas bemötande av allmänheten. Som offentligt anställd räknas anställda inom riksdagen och dess myndigheter, myndigheterna under regeringen samt kommuner, landsting och kommunalförbund.

Vem kan diskriminera?

Inom de områden som täcks av diskrimineringslagen kan företrädarna för de olika områdena begå diskriminering. Privatpersoner kan däremot inte göra sig skyldiga till diskriminering. Det spelar ingen roll om den som diskriminerar är i statlig eller privat tjänst. Det är dock den som ansvarar för arbetsplatsen/skolan/butiken etc. man ska anmäla eftersom hen är skyldig att se till så att ingen diskriminering förekommer.

Hatbrott

Om en brottslig gärning utförs på grund av gärningspersonens negativa inställning till personers egenskaper eller identitet är gärningen att beteckna som ett **hatbrott**. Som hatbrott räknas

- olaga diskriminering
- hets mot folkgrupp
- alla andra brott där ett motiv varit att kränka en person, en folkgrupp eller annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck eller annan liknande omständighet (straffskräpningsregeln i 29 kap. 2 § p. 7 BrB).

Det räcker med att gärningspersonen *tror* att den som drabbas passar in på någon av dessa beskrivningar för att det ska betecknas som hatbrott. Till exempel, det räcker om gärningspersonen tror att offret är homosexuell och utför dådet på grund av sitt hat mot homosexuella, även om brottsoffret inte är det. Hatbrott betecknas internationellt som ett brott mot mänskliga rättigheter eftersom de per definition strider mot principen om allas lika värde och rättigheter.

Om du blivit drabbad av ett brott är det viktigt att du informerar polisen om att du misstänker att det rör sig om ett hatbrott, då ett hatbrott innebär att straffsatsen är högre än om hatmotivet saknas.

Om du har blivit diskriminerad:

Beroende på vilken typ av behandling du har utsatts för finns olika vägar att gå.

Om du blivit utsatt för olaga diskriminering utgör det ett brott. När du blivit olagligen diskriminerad eller utsatt för ett hatbrott ska du anmäla brottet till polisen. Eftersom beviskraven för brottet olaga diskriminering är högre än de beviskrav som råder vid diskrimineringslagen är det dock svårt att nå en fällande dom för brottet olaga diskriminering.

Har du själv eller någon annan missgynnats eller kränkts i enlighet med vad som sagts här kan det handla om diskriminering. Det kan du anmäla till DO. Du kan även anmäla om du har blivit missgynnad av din arbetsgivare i samband med föräldraledighet. Se mer på www.do.se.

Diskrimineringsombudsmannen utreder i första hand fall som är principiellt viktiga för rättsutvecklingen. DO finns för att säkerställa att diskriminering inte förekommer inom de områden som skyddas av diskrimineringslagen. DO kan därför välja att utreda och driva fall av diskriminering och trakasserier till

domstol. Även om en anmälning till DO inte alltid leder till process eller skadestånd är det principiellt viktigt att ändå anmäla en diskriminering. DO arbetar på olika sätt för att motverka diskriminering och anmälningar är viktiga för att DO ska få kunskap om vilka problem som finns i samhället.

Om du diskriminerats på din arbetsplats och är fackligt ansluten ska du i första hand vända dig till ditt fackförbund för att få hjälp. Facket kan också utreda och driva fall av diskriminering till domstol.

Om du har blivit diskriminerad och vill ha professionell juridisk hjälp av en privat aktör kan du vända dig till en av Sveriges antidiskrimineringsbyråer. De finns på många platser i landet och kan ge dig råd och stöd.

Om någon representant för det allmänna har utsatt dig för diskriminering och detta kan anses falla utanför diskrimineringslagen kan du vända dig till Justitiekanslern (JK). JK prövar om behandlingen inneburit brott mot andra regler som är relevanta för den verksamhet behandlingen har utförts i. Hos JK kan du begära skadestånd för den skada behandlingen orsakat dig.

Du kan också vända dig till allmän domstol och begära diskrimineringsersättning för den diskriminering som skett.

Diskrimineringsersättningen har två syften: dels ska den precis som till exempel skadestånd för kränkning i brottmål ge ersättning för den kränkning som du har utsatts för. Men ersättningen har också till syfte att avskräcka från ytterligare diskriminering. Diskrimineringsersättningen ska därför vara högre än andra skadestånd för kränkning, eftersom den ska fungera avskräckande. Dock drivs många diskrimineringsmål som så kallade småmål, dvs. mål där den begärda ersättningen är inte högre än ett halvt prisbasbelopp (drygt 20 000 kr). Anledningen är att man annars löper en för stor risk att betala motpartens rättegångskostnader i fall man förlorar målet. Du kan hitta mallar för stämningsansökan och instruktioner på domstolsverkets hemsida <https://www.domstol.se/amnen/tvist/sa-gar-en-tvist-till/ansok-om-stamning/>. Kontakta gärna din närmaste antidiskrimineringsbyrå eller en jurist för råd och stöd.